

ratione ipsa formali, et essentiali talis habitus, et ita solum requiritur disponi debite materiam ut illi subjiatur et obediat, non autem requiritur novo modo perfici, et augeri ipsam formam, ut sic informet. Quod contra accidit in ipsis artibus, et scientiis, quæ non possunt habere lucem ad illuminandas omnes conclusiones, et veritates, nisi dependentes a mediis, et præmissis quibus illa illuminatio probativa, et artificialis fit, et ideo non habet illa ratio formalis ex sua essentia, tam universalem, et plenam perfectionem, quod possit omnes materias sine aliqua nova additione attingere, quam recipit ex novo motivo, et mediis a quibus in ipsa ratione illuminandi dependet, nec tamen essentialiter petit omnia ista media, et præmissas cognoscere a principio.

XLVII. Quare non omnis assuefactio, et consuetudo habitum producit, aut rationem ejus formalem intrinsece perficit, et extendit, sed etiam aliquando solum extrinseca impedimenta tollit, et difficultates extrinsecas vincit, ut in exemplis allatis patet, de virtutibus infusis, et de artibus quantum ad eas actiones, quæ per membra corporis exercentur. Unde autem discernimus, quando assuefactio acquirit, vel extendit intrinsece habitum, aut quando solum extrinseca impedimenta tollit? Respondetur id discerni ex ipsamet natura, et proprietate talis virtutis, et habitus, videlicet quando ejus ratio formalis exigit talem universalitatem, vel plenitudinem in se ad hoc, ut essentialiter ratio formalis sit, quod omnem rationem operandi circa unam materiam exigit, et requirit pro alia, et non amplius: sicut idem calor ut octo, qui requiritur ad inflammandum stupam, requiritur ad inflammandum lignum, licet in ligno plura sint

vincenda ex parte dispositionum, et impedimentorum, non ex parte rationis formalis agendi. Si vero formalis agendi, non sit ita universalis, aut simplex, sed dependens in operando a particularibus motivis, aut mediis, intrinsece perficitur ut extendatur.

XLVIII. Cum autem fit instantia in ipsamet materia virtutum, quia aliquando unus actus habet difficilioram materiam, quam alter, et vincenda est distincto motivo, seu medio, respondetur non vincit distincto motivo formali, et intrinseco, sed distincta applicatione ex parte agentis, vel ipsius materiæ, nam in virtutibus infusis motivum ipsum essentialiter, est quid divinum, ut divina auctoritas, divina omnipotentia, divina bonitas, cui universalitas, et infinitas essentialiter convenit, et sic ad omnia se extendit sine nova additione. In virtutibus autem moralibus motivum est rectitudo, et bonitas operis in tali genere, seu materia, quæ universaliter debet complecti tam objectum, quam circumstantias, et omnes regulare, et rectificare debet, ita ut ex nulla parte deficiat, et sic non indiget novo motivo rectificante circa collectionem totius illius materiæ ad quam inclinatur: at vero scientia indiget novo motivo illuminante circa diversas conclusiones, et veritates intra collectionem ejusdem scientiæ. Si ergo nova motiva se offerunt in virtutibus pro vincendis diversis materiis, et actibus eliciendis, non sunt nova motiva rectificativa talis inclinationis, quod pertinet ad formalem, et intrinsecam rationem motivi virtutis, sed erunt motiva, aut rationes intrinsecæ impulsivæ, aut attractivæ ut in illa materia se exercent, aut ablativa impedimentorum, quæ ex parte corporis, vel passionum se offerunt, vel etiam convenientiam ipsam ma-

teriæ, et proportionem coaptantia.

XLIX. Nec dici potest, quod hac ratione sufficeret una virtus moralis ad omnia opera virtuosa, et ad omnes materias, quia homo justus habet universale motivum operandi omnia propter bonum rationis, et per conformitatem, ac subjectionem ad legem; solum ergo requiretur applicatio nova diversæ materiæ, non diversa ratio formalis rectificativa propter universalitatem motivi circa bonum morale, cum tamen dentur diversæ virtutes cum diversa rectificatione, et rationibus formalibus pro diversis materiis.

L. Sed respondetur negando sequelam, quia illud universale motivum operandi omnia propter bonum rationis est motivum intentionis, non electionis, quæ intentio versatur circa finem, quatenus aliquis vult, et intendit studiose vivere, et ex tali intentione nascitur recta electio circa diversas materias, et ad istam rectam electionem ponitur virtus moralis, quæ est habitus electivus, quæ utique, electio est circa determinatum medium, et determinatam materiam, et distinctam difficultatem habet in regulatione sua cum regulis rationis, una materia, atque alia, ideoque distinctæ virtutes requiruntur, et non sufficit una virtus moralis pro omnibus rectis electionibus, ut determinat S. Thomas infra quæst. LX, articulo primo eo quod in diversis materiis invenitur diversa participatio, et regulatio rationis, sicut aliter regulatur fortitudo, quæ timorem moderatur aggrediendo, vel sustinendo, quam temperantia, quæ concupiscentiam minuit frænando, et detinendo. Cæterum in linea, et ordine electionis, oportet quod ratio formalis recte eligendi unam materiam, cum in illa procedat secundum plenitudinem bonitatis actus non permittendo aliquem defectum, eadem ratio

formalis se extendat ad omnia, quæ in tali materia electiva comprehenduntur. Et ita virtus moralis intra suam lineam, et ordinem habet universalitatem, scilicet in eligendo illam determinatam materiam, et omnia quæ inadæquate ad illam spectant, quia sub eadem moralitate et regulatione, et mensura respiciuntur, et ex nulla parte ab illa deficere debent.

LI. Et hinc deducitur solutio ad reliqua, quæ in argumento principali proponebantur, et ad ejus confirmationem, dicimus enim charitatem, et fidem posse crescere secundum extrinsecam applicationem et appositionem materiæ credibilis, non secundum intrinsecam immutationem rationis formalis. Et in hoc sensu perfectior habetur fides nunc, quam in lege veteri, ratione plurimum credibilium ad quæ se extendit. Et Apostoli dixerunt: *Adauge nobis fidem*, quoad extensionem quidem augmento extrinseco, quoad intensionem, intrinseco. Et idem est de spe, et charitate, et virtutibus moralibus.

LII. Et ad confirmationem constat ex dictis de disparitate inter scientiam, et virtutes morales, quia in scientiis dependet ratio formalis in illuminando a mediis, et præmissis, quæ pro diversis conclusionibus diversa sunt, et ab illis perficitur in ratione probativa, et illuminatio per probationem fit. In virtutibus autem non perficitur ratio formalis per media particularia rectificativa, sed quælibet minima virtus habet integram, et totalem rectificationem, atque adeo universalem pro sua materia, seu objecto, non autem sufficit una virtus pro omnibus materiis, quia ex diversis materiis sunt diversæ rectificationes, et modi regulandi electionem, nec potest inclinatio voluntatis uno

modo se extendere ad omnes. In qualibet autem materia quælibet rectificatio illius est plena, et integra, et universalis respectu talis materiæ, cum ex nulla parte debeat deficere, bonum enim (præsertim morale) ex integra causa. Unde si dantur diversa motiva, ut ad diversas inadæquatas materias se extendat, illa non sunt motiva diversa, aut meliori modo rectificantia, sed solum conducentia ad tollenda impedimenta extrinseca, et applicandum materiam.

LIII. Sed inquires, an id quod dicimus de virtutibus moralibus, quod non habeant augmentum extensivum, intelligatur etiam de prudentia, quæ in intellectu est, et dependet in sui illuminatione a diversis mediis, et speciebus, sicut scientiæ et artes, et sic proficit homo in prudentia, sicut in scientia, in hac per studium, in illa per experientiam, et sensum, collationemque diversorum eventuum.

LIV. Respondetur in prudentia duo considerari, alterum præsuppositum ex parte voluntatis, scilicet esse recte dispositam, et inclinatum circa fines virtutum, sine hac enim inclinatione recta non potest aliquis esse prudens, præsertim quoad principalem actum, qui est recte præcipere, et ordinare, cum tota efficacia præcepti sit ex voluntate derivata. Alterum est formale in prudentia ex parte intellectus se tenens, scilicet directio, et imperium seu ordinatio de agendis juxta regulas rationabiles. Quoad primum non suscipit augmentum extensivum prudentia, sicut nec ipsæ virtutes morales, supponit enim prudentia rectam æstimationem circa fines operabilium, et appetitum rectificatum circa illos, quod fit per habitus virtutum moralium, ut docet S. Thomas infra quæst. LVIII, art. v et 2-2, quæst. XLVII, art. XIII. Et dicun-

tur istæ rectificationes habere se ut principia prudentiæ, quia iudicium prudentiale formatur ex connaturalitate quadam, et inclinatione hominis ad ea quæ virtuosa sunt, et honesta: virtuosus enim prout talis non iudicat, nec habet æstimationem de agendis secundum scientiam speculativam, quæ disputat de quidditate rerum, sed secundum scientiam practicam, quæ oritur ex aliqua connaturale, et affectu ad res ipsas, sicut qui sunt experti, et assuefacti ad aliquid, melius iudicant practice de tali re, quam qui solum abstracte, et speculative formant iudicium ex discursu. Connaturalizatur autem homo, et assuevit ad ea quæ sunt virtutis per habitus illarum; ergo ipsi ut rectificantes appetitum circa fines honestos, reddunt æstimationem, et iudicium rectum connaturaliter ad res virtuosas, de quibus est prudentia. Supponit ergo prudentia hanc rectificationem ex parte principiorum, et ita ex hac parte non suscipit extensivum augmentum talis habitus prudentiæ, quia rectificatio illa si vera est, ad omnem defectum in illa materia excludendum extenditur.

LV. Cæterum quoad secundum, quod prudentia efficit, scilicet ex parte intellectus dirigere, et consiliari, et præcipere, potest augeri extensive, et sic quidam sunt perfectioris, et majoris consilii, vel prudentiæ quam alii, quia plures, et magis extensas habent notitias, et proficit homo in prudentia, sicut in scientia, vel arte, eo quod indiget ad hoc lumine practico dependente ex diversis mediis, et probationibus seu rationibus, et diversis speciebus. Ratio enim practica, quæ discurrit circa unam veritatem, non potest circa aliam nisi diversas præmissas, et motiva inveniatur, quibus circa illam discurrat, et ideo lumen hoc practicum non est universale,

et simplex, sed probativum, et ex diversis mediis dependens, ideoque extensione indiget perfici, ut plura complectatur. Et ideo S. Thomas 2-2, quæst. XLIX, articulo III et V, eodem modo loquitur de prudentia sicut de scientia, quia per docilitatem, et ratiocinationem acquiritur, et de uno discurrit ad aliud, imo multo tempore, et experimento indiget ad sui acquisitionem, ideoque in juvenibus non datur, neque secundum actum, neque secundum habitum, ut ex philosopho in secundo ethicorum, cap. VIII docet ipse D. Thomas ibi quæst. XVII, articulo XIV ad tertium.

ARTICULUS VI.

Quid de augmento intensivo habituum?

I. Augmentum intensivum est quo formæ aliquæ perficiuntur, et meliorantur in subjecto, sicut extensivum est quo meliorantur, et quasi universalizantur erga diversa objecta materialia. Intensiva autem perfectio non universalizat erga plures partes subjecti, sed in eadem indivisibili parte, vel subjecto meliorat, et vividior, atque actualiorem reddit formam.

Circa augmentum istum intensivum magna difficultas est, quomodo fiat, an per additionem partium, seu entitatum, et qualitatum de novo; an per aliquem modum, vel modos superadditos; an sine aliquo modo, vel entitate ipsi formæ superaddita, per solam ipsius subjecti perfectionem, non per aliquid intrinsecum ipsi accidenti, vel formæ. De qua difficultate late egimus in libris de generatione, quæstione quinta.

II. Quantum vero attinet ad præsens breviter dicimus, tres esse præcipuas sententias circa intensionem

formarum, et tres esse præcipuas explicationes circa sententiam D. Thomæ. Sententiæ circa intensionem formarum sunt. Prima affirmat intensionem, et remissionem fieri non per additionem, vel modificationem formæ, sed per generationem novæ formæ perfectioris, vel imperfectioris. Est Durandi in I, dist. XVII, quæst. VII, sequunturque aliqui ex antiquis. Secunda affirmat fieri per additionem novæ realitatis, seu entitatis formæ ad præexistentem, et ita parificat augmentum extensivum augmento intensivo, et sicut videmus sensibilibus quantitatem fieri majorem per additionem unius partis ad aliam, ita existimat intendi qualitatem per hoc quod pars, seu entitas qualitatis addatur ad aliam. Ita Scotus in I, dist. XVII, quæst. III; sequuntur ex recentioribus plures, Suarez disp. XLVI met. sect. I; Vazquez hic disp. LXXXII, c. III; Fonseca, Rubio, Granados, Salas, et alii. Tertia sententia est, quod fiat intensio non additione novæ formæ, aut realitatis, sed nova modificatione ejusdem in ordine ad subjectum quod magis sibi subjicit, et potentialitatem ejus in actum reducit. Hæc sententia est S. Thomæ in hac quæstione LII, articulo II, et 2-2, quæst. XXIV, art. V, et in I, dist. XVII, quæst. II, art. II, et quæst. I de virtutibus, articulo XI. Sequuntur plures ex antiquis et recentioribus. Ex antiquis Capreolus, Ægidius, Hervæus, Soncinas, Astudillo: ex recentioribus Cajetanus Soto, Conradus, Medina, Martinez, Bagnes in libris de generatione, Lorea hic, et Montesinos disp. XXXIII, quæst. III.

III. Prima sententia ex eo rejicitur, quia contra lumen ipsum rationis vult formam destrui quando perficitur. Forma enim intensa perfectior est remissa, nec alterius speciei, sed ejusdem albedo intensa, et remissa. Quomodo ergo potest destrui